

Metodologia
badań
nad
stratyfikacją
społeczną

Henryk Domański

oraz

Zbigniew Karpiński

Artur Pokropek

Dariusz Przybysz

Zbigniew Sawiński

Kazimierz M. Słomczyński

Rafał Trzeciński

Metodologia badań nad stratyfikacją społeczną

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2012

Recenzenci:

dr hab. Ryszard Cichocki, prof. UAM

dr hab. Jarosław Górniak, prof. UJ

Redaktor prowadzący:

Agnieszka Szopińska

Redakcja i korekta:

Anna Kaniewska

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012

ISBN 978-83-7383-630-3

Podręcznik akademicki dofinansowany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Krakowskie Przedmieście 62, 00-322 Warszawa

tel./fax 22 826 59 21, 22 828 95 63, 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej, w. 105, 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze, objętość 21 a.w., nakład 1200 egz.

Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)

Druk i oprawa: Wojskowa Drukarnia w Łodzi

Wstęp	9
------------------------	---

Henryk Domański, Dariusz Przybysz, Zbigniew Sawiński

Rozdział 1. Jak mierzyć usytuowanie w strukturze społecznej?

   Podejście kategorialne	14
1.1. Czym jest stratyfikacja społeczna?	15
1.2. Podziały na kategorie czy skale?	18
1.3. Klasyfikacje zawodów	20
1.3.1. <i>Spółeczna Klasyfikacja Zawodów</i>	22
1.3.2. EGP	27
1.4. Analiza zróżnicowania społecznego za pomocą klasyfikacji zawodów	32
1.5. Klasyfikacja krajowa czy międzynarodowa	46
1.6. Grupowanie kategorii	48
1.7. Trafność klasyfikacji dla różnych kategorii badanych osób	55
1.8. Podsumowanie	59

Henryk Domański, Kazimierz M. Słomczyński, Dariusz Przybysz

Rozdział 2. Skale zawodów 62

2.1. Założenia	63
2.2. Historia konstrukcji skal zawodów	65
2.2.1. Skale zawodów według kryterium prestiżu	66
2.2.2. Skale statusu społeczno-ekonomicznego	68
2.2.3. Inne skale zawodów	70
2.3. Polskie skale zawodów	71
2.3.1. Skala wymogów kwalifikacyjnych	71
2.3.2. Skala złożoności pracy	72
2.3.3. Skala wynagrodzenia materialnego	74
2.3.4. Skala prestiżu	75
2.4. Kwestia trafności i rzetelności skal zawodów	76
2.5. Skale zawodów a kategorie społeczno-zawodowe	77
2.6. Jakie skale zawodów wybierać?	78

Zbigniew Sawiński

Rozdział 3. Ocena rozmiarów nierówności 115

3.1. Pojęcie nierówności	116
3.2. Postulaty dotyczące oceny rozmiarów nierówności	118
3.3. Krzywa Lorenza i współczynnik Giniego	122
3.4. Współczynnik Theila	129
3.5. Wskaźnik Hoovera	134
3.6. Inne spojrzenie na współczynnik Giniego: nierówności z perspektywy jednostek	135
3.7. Współczynnik zmienności	137
3.8. Miary oparte na kwantylach	138
3.9. Potoczne wizje nierówności	147
3.10. Podsumowanie	149

Dariusz Przybysz, Henryk Domański

Rozdział 4. Pomiar otwartości barier społecznych	152
4.1. Bariery jako element stratyfikacji społecznej	152
4.2. Tabele rozkładów	154
4.3. Modelowanie logarytmiczno-liniowe	160
4.3.1. Model nasycony	160
4.3.2. Model niezależności stochastycznej	163
4.3.3. Model quasi-niezależności	166
4.3.4. Model quasi-symetrii	171
4.3.5. Model dystansu	173
4.3.6. Model przekraczania barier	176
4.3.7. Model wierszowo-kolumnowy	178
4.4. Modele dla trzech zmiennych	182
4.5. Ograniczenia modelowania logarytmiczno-liniowego	187
4.6. Analiza kanoniczna i techniki eksploracyjne	189
4.7. Podsumowanie	192

Artur Pokropek, Henryk Domański

Rozdział 5. Analiza wielopoziomowa	193
5.1. Właściwości	194
5.2. Klasyczny model ANOVA	196
5.3. Model ANOVA z efektami losowymi (model pusty)	198
5.4. Regresja wielopoziomowa z losową stałą	203
5.5. Regresja wielopoziomowa z losowym nachyleniem	207
5.6. Zmienne wyjaśniające z drugiego poziomu	212
5.7. Trzy-poziomowy model pusty	215
5.8. Trzy-poziomowy model hierarchiczny	218
5.9. Estymacja modeli wielopoziomowych	220
5.10. Problemy doboru próby a modele wielopoziomowe	222
5.11. Podsumowanie	224

Zbigniew Sawiński, Zbigniew Karpiński

Rozdział 6. Badanie społecznego konsensusu metodą porównań między jednostkami	226
6.1. Schematy porównań międzyjednostkowych	227
6.2. Historia i zastosowania metody w badaniach nad stratyfikacją	230
6.3. Problem wyboru miary	234
6.4. Ilustracje empiryczne	244
6.5. Dotychczasowe zastosowania metody porównań międzyjednostkowych w badaniach zrealizowanych w Polsce	253
6.6. Sposób wykonania obliczeń	257
6.7. Zakończenie	260

Artur Pokropek

Rozdział 7. Porównania międzynarodowe	261
7.1. Problem porównywalności w kontekście problematyki pomiaru	261
7.2. Rodzaje ekwiwalentności	265

7.3. Statystyczne metody oceny zgodności	268
7.4. Zgodność co do struktury	270
7.5. Wielogrupowa analiza czynnikowa	271
7.6. Wielopoziomowy model strukturalny	275
7.7. Analiza stroniczości pytań	277
7.8. Podsumowanie	280
Aneks	282

Rafał Trzeciński

Rozdział 8. Badania ewaluacyjne – szacowanie efektów programów publicznych	284
8.1. Problem identyfikacji zależności przyczynowych w kontekście koncepcji stanów kontrfaktycznych	285
8.2. Metody pomiaru efektów programów publicznych. Eksperyment i podejścia quasi-eksperymentalne	288
8.2.1. Metoda różnicy w różnicach	290
8.2.2. Technika <i>propensity score matching</i>	293
8.2.3. Technika nieciągłości w równaniu regresji	306
8.3. Ustalenie efektu przyczynowego w świetle procesu ewaluacji interwencji	308
8.4. Podsumowanie	310
Literatura	312
Autorzy	325